

Gaja ČERV, Nataša LOGAR BERGINC*

NOVINARJI IN LEKTORJI: V SLOGI JE MOČ?*

Povzetek. V prispevku je predstavljena kvalitativna raziskava poklicnega sobivanja novinarjev in lektorjev v uredništvih šestih slovenskih medijev. Odgovori novinarjev in lektorjev, s katerimi so bili opravljeni poglobljeni intervjuji, na vprašanja o strukturi delovnega okolja ter organizaciji dela in komuniciranja na uredništvu, kjer delajo; o razumevanju lastnega dela in dela novinarja/lektorja ter o medsebojnem sodelovanju so pokazali, da na stopnjo komuniciranja in sodelovanja lektorjev in novinarjev v različnih fazah nastajanja novinarskega izdelka ključno vplivata struktura delovnega okolja uredništva in organizacija dela v njem. Od stopnje komuniciranja in sodelovanja med lektorji in novinarji pa sta odvisna poklicna samopodoba lektorjev in novinarsko razumevanje lektorskega dela.

Ključni pojmi: lektoriranje, novinarstvo, pisna besedila, slovenski mediji, uredništvo

748

Uvod

O tem, kako je pri nas nastal poklic lektorja kot strokovnjaka, ki »popravlj/a/ slovničn/e/ napak/e/ in slogovn/e/ neustreznosti« (Korošec, Dular 1995: 100), je zelo verjetno razlago v novejšem času povzela Verovnik (2005: 135–136):

Po drugi svetovni vojni je bila večina novopečenih novinarjev, ki so zasedli mesta politično oporečnih nekdanjih profesionalnih piscev, pre-slabo pripravljena na tako odgovorno delo. Besedila, ki jih je objavljalo dnevno časopisje in periodika, so bila jezikovno vedno slabša, zato so na pobudo vidnejših kulturnih delavcev uredništva zaposlila sloveniste, ki naj bi skrbeli za jezikovno vzgojo piscev in jezikovno kakovost besedil. Rešitev naj bi bila začasna, dokler se stanje ne bi vrnilo na predvojno raven, vendar so postajali lektorji ob povečani tvorbi besedil ter pritoku novih in novih nezadostno izobraženih piscev vedno bolj nepogrešljivi, začasno delo pa se je oblikovalo v poklic.

* Gaja Červ, asistentka in mlada raziskovalka na Fakulteti za družbene vede, dr. Nataša Logar Berginc, docentka na Fakulteti za družbene vede, Univerza v Ljubljani.

** Izvirni znanstveni članek.

Z navedenim je skladna Dularjeva ugotovitev iz 80. let, da je »/u/stvarjanje javnih besedil /.../ zaradi povečanih potreb po njih čedalje manj domena posebno skrbno določenih in jezikovno ustrezno šolanih izbrancev, postalo je množično vsakdanje opravilo ljudi najrazličnejših poklicev in položajev« (Dular 1986: 61). Poklic lektorja, po katerem potrebe pred več kot pol stoletja – ko so njegovo delo »mimogrede« zmoogli uredniki, korektorji in stavci (Dular 1986: 62) – torej sploh še ni bilo, je danes še vedno živ, vsekakor pa je še vedno tudi najtesneje povezan z novinarji, čeprav lektorje najdemo tudi na mnogih drugih mestih.¹ Ker je množičnemu naslovniku namenjena slovenščina večinoma posredovana prek medijev, na novinarje, ki so avtorji pomembnega dela teh besedil,² in lektorje v medijskih hišah zlasti jezikoslovno laični bralci in poslušalci pogosto usmerjajo kritike kot npr.:

To je vendar časopis z eno največjih naklad v Sloveniji in bi se novinar res lahko potrudil in napisal pravilno. (Vir: <http://med.over.net/forum5/read.php?151,5746553,5747292>, 10. 10. 2009.)

Predlagam, ne, zahtevam, da minister za kulturo poskrbi za dopolnilo k zakonom o medijih, na osnovi katerega morajo vsi pišoči in govoreči novinarji opraviti vsakih pet let preizkus znanja slovenščine, ustnega in pisnega. /.../ Bila sem naročena na časopis (ne časnik!). Nekoč sem v uvodnem prispevku na strani in pol odkrila 76 (šestinsedemdeset) jezikovnih napak in po nepotrebnem uporabljenih tujk. Želela sem govoriti z glavnim urednikom oziroma lektorjem. Nobeden od njiju ni bil dosegljiv. Časopis sem odpovedala! (Vir: Delo, Pisma bralcev, 24. 7. 2007.)

Torej, odločil sem se, da malce močno popljuvam slovnico naših ljubih novinarjev, ki jih pravzaprav ne razumem, saj je to njihova služba, v službi pa naj bi se vsak trudil po svojih najboljših močeh. Mislim, da tega ne počnejo, saj je v njihovi izgovorjavi ter rabi besed polno napak. Če pa se trudijo po najboljših močeh, je pa stanje na radiu, televiziji in drugih medijih precej žalostno. (Vir: <http://www.rtvlo.si/blog/dudek/slovnica-novinarjev-ceprav-je-naslov-napisan-v-moski-slovnici/8087>, 10. 10. 2009.)

¹ V Standardni klasifikaciji poklicev, ki jo vodi Statistični urad Republike Slovenije, je poklic lektor/lektorica naveden pod šifro 5/2444.05 (<http://www.stat.si/klasje/tabela.aspx?cvm=1182>, 15. 10. 2009), opis opravljanja in delovnih nalog tega poklica pa je spletno dostopen na Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje (<http://www.ess.gov.si/slo/ncips/opisipoklicev/LEKTOR.pdf>, 15. 10. 2009).

² Z izrazom novinar v celotnem besedilu poimenujemo ljudi, ki opravljajo novinarski poklic, so torej novinarji glede na delo, ki ga opravljajo, niso pa nujno po izobrazbi univerzitetni diplomirani novinarji (lahko so npr. študenti različnih študijskih smeri, diplomanti filozofske, ekonomske, pravne ter drugih fakultet ipd.). V raziskavi, ki bo predstavljena v nadaljevanju, sta bili tako med interjuevanimi, ki opravljajo novinarski poklic, od devetih samo dve univerzitetni diplomirani novinarji.

Medtem ko se bralci in poslušalci pritožujejo nad »časnikarščino«, del strokovne javnosti opozarja, da je »lektorski poklic s svojim vseprisotnim aparatom prav gotovo eden najbolj kontroverznih pojavov pri nas« (Lenarčič 4. 3. 2009: 22). Njegovo ohranjanje – na nezadovoljstvo vseh, ki lektoriranje dojemajo kot nepotreben in grob poseg v avtorsko delo ter prek jezika izraženo identiteto avtorja – omogoča dvoje: ravnodušnost piscev, ki jim »ustreza, da odgovornost za lastne napake po potrebi zvalijo na druge«, in »razmeroma nizka povprečna raven pismenosti pišočih Slovencev« (Lenarčič, prav tam).

Tudi če pustimo ob strani zunanje opazovalce – splošen vtis je, da je dovolj medsebojne kritike mogoče najti že pri obeh vpletenih straneh; ali kot je že pred dvema desetletjema zapisal Majdič (1987/88: 193): »Do nesoglasij ali celo konfliktov med avtorji /.../ in lektorji prihaja, in to kar pogosto, večinoma zaradi nezadostnega obvladovanja knjižnojezikovnega sistema prvih ali pomanjkljive jezikovnokulturne in teoretičnolingvistične usposobljenosti drugih ali zaradi obojega hkrati.« Novinarji naj tako pogosto ne bi razumeli, čemu so bili popravki v njihovih besedilih potrebni, ali pa naj se s popravki ne bi strinjali, lektorji pa naj bi se počutili kot necenjeni čistilci besedil, ki hkrati svojih posegov – in posredno svoje vloge – pogosto ne znajo ali ne morejo dovolj prepričljivo utemeljiti.

Da se lektorji počutijo poklicno manjvredne, je potrdila anketa, izvedena leta 2000 (Logar, Verovnik 2001)³ – med komentarji o lektorskem delu so namreč tam prevladovali tisti, ki kažejo negativno poklicno samopodobo (prav tam: 372):

Lektoriranje je garaško delo, včasih že na meji poniževanja.

Drugi (npr. novinarji) jih premalo cenijo, upoštevajo.

Najbolj tlačansko delo, ker bi vsak pišoči moral znati toliko jezika, da bi bili potrebni le pravopisni popravki.

Navedeno vodi k vrsti novih vprašanj: kaj vse so vzroki za negativno poklicno samopodobo lektorjev in kako lektorji sploh razumejo svoj poklic; kakšno predstavo o lektorjih in njihovi vlogi v uredništvih imajo novinarji; kako eni in drugi doživljajo poklicno sobivanje in sodelovanje; so odnosi med novinarji in lektorji res tako konfliktni; predvsem pa: ali je med novinarji in lektorji mogoče tudi konstruktivno in za obe strani zadovoljujoče sodelovanje ter kateri pogoji morajo biti za to izpolnjeni.

Poleg nakazanih kritičnih misli o lastnem poklicu pri lektorjih je anketa Logar, Verovnik (2001) še v dveh točkah dala podatke, ki jih lahko delno

---

³ Anketa je bila sicer osredotočena na rabo in upoštevanje jezikovnih priručnikov (zlasti SSKJ ter slovarskega dela Slovenskega pravopisa 1962) in na z njimi povezan predpisovalni oziroma utemeljevalni normativni lektorski pristop.

(vzorec namreč ni zajemal le lektorjev novinarskih besedil, ampak tudi lektorje drugih besedilnih zvrsti) navežemo na raziskavo, ki jo bomo predstavili v nadaljevanju, in sicer:

- a) *nujnost lektorskega posega*: na vprašanje, ali vsa besedila, ki jih dobijo v lektoriranje, lektoriranje nujno potrebujejo, so lektorji v 51 % odgovorili z »večina«, v 48 % pa z »vsa«;
- b) *sodelovanje z avtorjem/prevajalcem*: anketa je pokazala, da si lektorji želijo sodelovanja z avtorjem/prevajalcem in da jih 23 % z njim sodeluje vedno, 34 % pogosto, 39 % občasno, le manjšina pa nikoli.

Da bi dobili celovitejši vpogled v profesionalno sobivanje novinarjev in lektorjev v uredništvih slovenskih medijev, smo se odločili za izvedbo raziskave v obliki poglobljenih intervjujev. Avgusta in septembra 2009 smo izvedli polstrukturirane intervjuje z devetimi novinarji in devetimi lektorji šestih slovenskih medijskih hiš. V intervjujih smo se osredotočili na več tém: delovni začetki lektorjev, organizacija dela v uredništvu, sodelovanje z lektorji/novinarji, lektorsko razumevanje lastnega poklica, novinarsko razumevanje lektorskega poklica, možnosti dodatnega jezikovnega izobraževanja in potreba po njem, raba priročnikov in korpusov, jezikovna politika medija, posebnosti novinarskega diskurza ter vpliv na knjižno normo, ukinitev lektoriranja ipd. V tem prispevku bomo predstavili le tisti del ugotovitev, ki so vezane na tri tematske sklope:

1. delovno okolje ter organizacija dela in komuniciranja,
2. razumevanje lastnega dela in dela novinarja/lektorja,
3. medsebojno sodelovanje.

Ti tematski sklopi so povezani z naslednjima dvema hipotezama:

- a) poklicna samopodoba lektorjev v uredništvih medijskih hiš in novinarsko razumevanje lektorskega dela sta odvisna od stopnje komuniciranja ter sodelovanja med novinarji in lektorji pri vsakodnevem nastajanju izdelka uredništva;
- b) na sodelovanje lektorjev in novinarjev najbolj vplivata struktura delovnega okolja uredništva in organizacija dela v njem.

Metodologija

Odločitev za kvalitativni raziskovalni pristop izvira iz dejstva, da na potrebo po razumevanju delovanja lektorskega sistema v slovenskih medijskih hišah v vsej kompleksnosti medosebnih odnosov, ki te sisteme gradijo, ne gledamo v prvi vrsti kot na akademski problem, temveč kot na tematico »stvarnih življenjskih problemov ljudi«, ki je pomembna za raziskovane (Mesec 1998: 28), obenem pa se – vsaj kot naslovnikov lektoriranih

medijskih besedil – tiče vseh v slovenskem jezikovnem prostoru. Informacij, ki bi utegnile biti za tako razumevanje koristne, se nam torej ni zdelo smiselno natančno določiti vnaprej, zato smo se odločili za polstrukturirane intervjuje, v katerih smo vprašanja iz zgoraj naštetih tematskih sklopov prilagodili v enem vprašalniku lektorjem, v drugem novinarjem, dejanski nabor zastavljenih vprašanj in podvprašanj ter s tem razvoj intervjuja pa sta se prilagajala intervjuvančevim odzivom in potrebi po bolj ali manj izčrpnem posvečanju določenemu tematskemu sklopu.

Kljub temu, da so nas v eni od točk raziskave zanimale razlike v delovnem okolju in organizaciji dela novinarjev in lektorjev posameznih medijev, smo presodili, da so razlike med mediji, katerih vsebine so podane (pretežno) govorno (radio, televizija), in mediji, ki objavljajo (pretežno) pisna besedila (tisk, splet), prevelike, da bi jih mogli – upoštevajoč čas in sredstva, ki smo jih imeli za raziskavo – zajeti celovito. Zato smo se odločili, da se omejimo na novinarje kot tvorce in lektorje kot popravljalce pisnih besedil.⁴ Natančneje, poglobljene intervjuje smo izvedli z novinarji in lektorji petih slovenskih tiskanih dnevnikov – Dela, Dnevnika, Financ, Slovenskih novic in Žurnal24 – ter spletnega uredništva 24ur.com.⁵ Enote raziskovanja so bile tako po eni strani uredništva s svojim specifično organiziranim načinom novinarskega in lektorskega dela, po drugi strani pa novinarji in lektorji kot udeleženci, ki s svojim poklicnim delovanjem te sisteme sooblikujejo.

Na Delu in 24ur.com smo se za intervjuje dogovorili prek urednikov, ki so o raziskavi obvestili uredništvo in nam posredovali naslove oziroma telefonske številke novinarjev in lektorjev, ki so bili pripravljene sodelovati. Iz vsakega od teh uredništev sta se tako v raziskavo vključila dva novinarja in dva lektorja. Novinarjem in lektorjem ostalih časopisnih hiš smo prošnje za sodelovanje razposlali prek elektronske pošte – na vsakem mediju smo naključno izbrali deset novinarjev ter polovico zaposlenih lektorjev. Na Dnevniku so se odzvali trije novinarji in dva lektorja, na Slovenskih novicah en lektor in en novinar, na Žurnal24 smo intervju opravili z vodjo lektorjev in enim novinarjem, na Financah pa smo intervju opravili samo z vodjo lektorjev, ker se do izteka raziskave z novinarji nismo uspeli uskladiti za intervju. Med intervjuvanimi novinarji je bilo pet moških in štiri ženske, med lektorji pa osem žensk in en moški.

---

⁴ O lektoriranju govorenih besedil se je npr. mogoče poučiti v Podbevšek 1997/98.

⁵ Za raziskavo smo izbrali najbolj brane tiskane dnevnike in za primerjavo organizacije dela najbolj bran spletni novičarski portal. Pomemben dejavnik pri izbiri enot raziskovanja je bil tudi, da je uredništvo medija v Ljubljani, kar je olajšalo organizacijo poglobljenih intervjujev.

Analiza

Delovno okolje ter organizacija dela in komuniciranja

Že kar na začetku lahko povzamemo, da se je struktura delovnega okolja – skupni delovni prostor novinarjev in lektorjev ter vsaj delna prekrivnost njihovega delovnega časa – izkazala kot pogoj za intenzivnejše sodelovanje med njimi.

Odgovori intervjuvanih o delovnem okolju ter organizaciji dela in komuniciranja med novinarji in lektorji v različnih fazah nastajanja novinarskih izdelkov so sicer pokazali dve skoraj diametralno nasprotni sliki: na eni strani sta dva največja in najstarejša dnevnikarja – Delo in Dnevnik, na drugi strani so precej manjša in glede na nastanek mlajša uredništva Financ, Žurnal24 in 24ur.com, vmes med obema skupinama pa je uredništvo Slovenskih novic. Ključne razlike med obema skrajnima skupinama je mogoče povzeti v ugotovitvi, da imata časopisa Delo⁶ in Dnevnik izrazito decentralizirani uredništvi,⁷ kar se kaže v njihovi organizaciji dela in delovnega okolja ter hierarhični ureditvi, ki določa tudi komunikacijo. Na drugi strani Financ, 24ur.com in Žurnal24 nastajajo v prostorsko enotnih delovnih okoljih, manj decentraliziran pa je tudi delovni proces teh uredništev. Na Financah potreba po centralizaciji in intenzifikaciji delovnega procesa izhaja iz dejstva, da gre za relativno majhno uredništvo, ki ustvarja časopis s specializirano finančno-gospodarsko vsebino, na 24ur.com specifično organizacijo dela narekujejo predvsem načela spletnega novinarstva, Žurnal24 pa že dobro leto nastaja v »prostorsko in procesno integriranem uredništvu« (Vobič 2009b).⁸

⁶ Ko smo opravljali intervjuje, so pri Delu novinarsko produkcijo ravno selili v novo zgrajeno integrirano uredništvo. Novinarji in lektorji so tako govorili o svojih izkušnjah v starem delovnem okolju ter deloma tudi o pričakovanih glede sprememb, ki se bodo v organizaciji dela in posledično v medsebojnem sodelovanju zgodile v novem uredništvu. Kar pišemo o delovnem okolju ter organizaciji dela in komuniciranja pri Delu, zato velja za obdobje pred uvedbo integriranega uredništva.

⁷ Če privzamemo Esserjevo (1998) tipologijo, ki jo je oblikoval v raziskavi strukturiranosti in organiziranosti medijskih uredništev v Nemčiji in Veliki Britaniji, Delo in Dnevnik kažeta več značilnosti celinskoevropskega tipa uredništev, za katerega so po Esserju značilni majhna delitev dela, nižja stopnja uredniškega nadzora in manjša komunikacija, ki enosmerno teče proti vrhu hierarhične strukture. Vse to se odraža tudi v delovnem okolju, ki je razdrobljeno na veliko samostojnih pisarni, ki obkrožajo osrednji delovni prostor (centralno redakcijo). Novinarji v njih vsak zase opravijo več ali kar vse faze nastajanja novinarskega prispevka (zbiranje, izbiranje in upovedovanje informacij), zato je produkcija takih uredništev po Esserju časovno manj učinkovita.

Nasprotno so za anglosaksonski tip uredništev po Esserju značilni visoka stopnja centralizacije in uredniškega nadzora, ki se odražata tudi v organizaciji delovnega okolja, izrazita delitev dela in večja komunikacija znotraj uredništva.

⁸ Gre za novo obliko uredništev, pri kateri se meje med celinskoevropskim in anglosaksonskim modelom organizacije brišejo. Za tovrstna uredništva, imenovana tudi združena, multimedijska ali konvergirana, so značilni večveščinsko novinarsko delo v vseh fazah nastajanja novinarskega prispevka, ki

Pri Delu in Dnevniku so delovni prostori novinarjev razdrobljeni v več samostojnih novinarskih pisarn, ki so v nadstropjih razporejene nad osrednjim delovnim prostorom (centralno redakcijo), medtem ko lektorji delajo v centralni redakciji. Tu smo na vprašanje, kako pogosto in ob katerih priložnostih so v povprečnem delovnem dnevu v stiku z lektorji/novinarji, od intervjuvanih npr. dobili naslednje odgovore:

Ja, z lektorji smo v bistvu strašno malo v stiku. Tudi smo prostorsko čisto ločeni. /.../ Včasih kdo pokliče, kako si to mislil, kako si ono mislil, če kje kaj ni razumljivo. Ampak za moje tekste, ne vem, res redko.

Z lektorji komuniciramo malo, jaz sem imela zelo malo stikov, še največ med nedeljskimi dežurstvi. /.../ Mi sodelujemo z uredniki, novinarji med sabo in še z redaktorji. Z lektorji najmanj.

Zdaj je bilo tako, da smo bili mi razporejeni po hiši. V prvem nadstropju je centralna redakcija, ki vsebuje redaktorje, pa tudi lektorje. In ti lektorji pridejo po navadi pozneje v službo. Tako da jaz ne poznam vseh. Spoznal sem jih bolj skozi nedeljska dežuranja. /.../ /K/er mi smo ločeni, drug urnik imamo in se toliko niti ne družimo. V bistvu so oni bolj tihi sodelavci novinarja.

Problem je to, da imaš centralno redakcijo na sredi, ostali so pa po celi hiši in eni te ne vidijo nikoli v življenju. Najlažje je nekoga kritizirati preko telefona ali mejla. Če pa imaš ti na dnevni ravni z nekom stik, pa je drugače.

Ker v nobenem od uredništev, v katerih smo opravljali intervjuje, nimajo organiziranih sestankov, na katerih bi se novinarji in lektorji dnevno srečevali, so stiki z novinarji/lektorji v uredništvih, v katerih so ti prostorsko ločeni, povsem prepuščeni pobudi posameznikov in v glavnem omejeni na dežurstva, ko si novinarji z lektorji delijo prostor centralne redakcije. Intervjuvani na vseh medijih poročajo, da so tudi neformalna druženja med novinarji in lektorji redka. Komuniciranje med novinarji in lektorji pri Delu in Dnevniku pretežno poteka prek telefona, pri čemer redkost medsebojnega stika novinarji pojasnjujejo z dejstvom, da »lektorji pokličejo samo takrat, kadar so resno v dvomih, kaj si hotel povedati, ponavadi pa si kar sami interpretirajo zadevo«. Na drugi strani lektorji pomanjkanje interesa

---

je namenjen več medijskim platformam hkrati, pospešitev nastajanja novinarskih izdelkov in razširitev produkcijskega cikla na ves dan ter posledično spreminjanje novinarskih rutin in praks (Vobič 2009a, 2009b).

za komuniciranje pripisujejo novinarjem in ugotavljajo, da »kličejo vedno eni in isti, in to tisti, pri katerih je tako skorajda vse prav«. Povod za komuniciranje je tako po mnenju lektorjev navadno na njihovi strani, obenem še poudarjajo, da komuniciranje z novinarji, katerih besedila lektorirajo, po eni strani omejujejo časovni pritiski (Česar se zavedajo tudi novinarji: »saj razumem, da nas ne morejo za vsako vejico klicati, ker bi popravili ravno tri članke na dan«), po drugi strani pa delovni čas, saj lektorji na teh uredništvih prihajajo v službo šele popoldan in ostajajo še dolgo potem, ko novinarji že odidejo. »Avtor ima vedno možnost poklicati lektorja. Obratno pa ni vedno mogoče. Zato, ker ali je avtor na terenu in ga pač ne moreš dobiti /.../.« »Če je kaj nejasnega, včasih ne dobiš več avtorja in potem poskušamo razjasniti s tistimi ljudmi, ki so ob desetih zvečer še na redakciji.«

Na lektorski sistem časopisov Delo in Dnevnik se prenaša tudi hierarhija komuniciranja, značilna za celinskoevropsko tradicijo; tako lektorji in novinarji v teh uredništvih veliko več kot med seboj komunicirajo s področnimi uredniki in redaktorji. V tem jim je sorodno tudi uredništvo Slovenskih novic, ki je glede na strukturo delovnega okolja – lektorji so od novinarjev ločeni zgolj s stekleno steno – vmesna stopnja med Delom in Dnevnikom na eni strani ter Financami, Žurnalom24 in 24ur.com, pri katerih novinarji in lektorji delajo v istem prostoru, na drugi strani. Da se lektorji, ko niso prepričani, ali in kako naj posežejo v besedilo, najprej obrnejo na urednika ali redaktorja, je značilno predvsem za Dnevnik in Slovenske novice. To lektorji argumentirajo prav s hierarhijo odnosov in odgovornosti, »on je šef in je odgovoren za vse, kar je objavljeno«, novinarji pa posrednost komuniciranja z lektorji dojemajo kot slabost lektorskega sistema. Tako so npr. vsi trije intervjuvani Dnevnikovi novinarji tovrstno komuniciranje omenili v odgovoru na vprašanje, kaj bi v lektorskem sistemu hiše, kjer delajo, spremenili.

Problem je, ker se nekateri, sploh starejši lektorji nočejo ubadati z novinarji. Pokličejo urednika, ki te strani oddaja, in mu rečejo, naj vpraša tega novinarja, kaj je s tem mislil. To zelo zakomplicira interakcijo. To pomeni, da mora urednik poklicati tega novinarja, ta novinar bo njemu razložil, potem bo urednik razložil lektorju. Vmes se bo en kup informacij izgubil. Potem se lahko zgodi še, da lektor s to razlago ne bo zadovoljen in bo ves krog stekel še enkrat. Brez zveze. In jaz to že stalno razlagam. Dajte, lektorji, dvignite telefon, pokličite direktno avtorja in se z njim pogovorite.

Nasploh so tako novinarji kot lektorji teh uredništev v odgovorih na vprašanje, katere so slabosti njihovega lektorskega sistema, poudarjali, da si želijo več medsebojnega komuniciranja in da je pri tem prostorska ločenost precejšnja ovira. Zanimivo pa je, da odgovori na druga vprašanja pravzaprav

nakazujejo razumevanje dobro delujočega lektorskega sistema kot sistema, katerega končni cilj – objava jezikovno pravilnih novinarskih izdelkov – je dosežen s čim manj komuniciranja in usklajevanja, kar po mnenju intervjuvanih novinarjev, pa tudi lektorjev, kaže na to, da eni in drugi dobro opravljajo svoje delo.

/D/a bi rekel, da imam v delovnem dnevu veliko kontakta z lektorji – ga nimam. Zelo, zelo redko. Lahko rečemo hvala bogu, ker to verjetno pomeni, da je moja slovenščina dokaj v redu. Tako si predstavljam.

Ko neko stvar obvladaš, potem ne kličeš več.

Po moje že vse vedo, zato jim ni treba klicati. Je pa problem v komunikaciji, definitivno. Ker bolj ali manj je odziv novinarjev, to pač opažam, ko lektorji kličejo: »Joj, že spet nekaj težijo, kaj jim ni jasno!«

Načeloma imamo vsak svoje delo in se ne vtikamo ali pa skušamo se ne vtikati drug v drugega. Ampak se pa zgodi, da pride do kakšnega kratkega stika, ko imamo mi občutek, da lektorji niso dovolj dobro pogledali teksta, pa so notri kakšne napake, take čisto evidentne.

756

Iz odgovorov novinarjev je mogoče razbrati tudi, da od lektorjev pričakujejo, da bodo sami presodili, v katerih primerih gre za posege v besedilo, o katerih se morajo, preden jih opravijo, posvetovati z avtorjem, in takrat vzpostavili stik z njimi, sami pa v sodelovanje z lektorji in ukvarjanje z jezikovno platjo svojih izdelkov praviloma niso pripravljene vlagati energije oziroma za to nimajo časa.

Nasprotno pa v drugi skupini – na Financah, Žurnalu24 in 24ur.com – struktura delovnega okolja in organizacija dela prinašata konstruktivno sodelovanje med novinarji in lektorji. Gre za manjša, centralizirana organizirana uredništva, v katerih je intenzivnost dela in komuniciranja med člani uredništva večja, kar je najočitnejše v spletnem uredništvu 24ur.com, kjer se objavljena besedila iz ure v uro spreminjajo in nadgrajujejo. V teh uredništvih so stiki med novinarji in lektorji olajšani zaradi prostorske povezanosti, lektorji se sprehodijo do novinarjev ali obratno, prek telefona pa komunicirajo samo z novinarji na terenu. Lektorji prihajajo na delovno mesto že dopoldan, kar se je v raziskavi pokazalo kot ključno za to, da se novinarji z lektorji posvetujejo že v zgodnejših fazah nastajanja novinarskega izdelka. Obenem višjo stopnjo sodelovanja in komuniciranja odražajo tudi odgovori, da je v teh uredništvih sodelovanje med novinarji in lektorji ravno tako pogosto kot sodelovanje enih in drugih z uredniki ter redaktorji.

Pri nas pa ravno obratno, z novinarji smo bolj v stiku kakor z uredniki. /.../ Pride, vpraša, mi pridemo do njega, lepo pove, kako misli, se pogovorimo, razloži pomene. Razmišljamo o novih besedah, čemerkoli.

Mi imamo tak način dela, da se med sabo posvetujemo. Nekaj pišeš in ne veš, kako bi se izrazil, in zato imaš tam lektorja in ga vprašaš, saj on to stvar pozna. /.../ Z lektorji mi sproti sodelujemo. Mi rabimo informacijo takoj, če je prav ali ne. Smo imeli tudi že sestanke z lektorji.

Finance so med raziskovanimi uredništvi edine, pri katerih je vodja lektorjev tudi na jutranjem redakcijskem sestanku, tako da se lahko pripravi na najpomembnejše dnevne dogodke, pregleda, kaj so o njih že pisali, preveri imena vpletenih družb in tako zagotovi stalnost lekture, na 24ur.com pa imajo novinarji tedenske sestanke, na katere po potrebi povabijo tudi lektorje. Najpomembnejši pri sodelovanju lektorjev in novinarjev Financ, Žurnal24 in 24ur.com je torej neposredni medsebojni stik, ki ga prinaša organizacija dela.

Pri nas se delo od doma ne obnese. Ja, lahko se dela od doma projekte. Da potem prideš pa prediskutiraš z urednikom, z avtorjem in tako naprej. Pri rednem časopisu pa ne. Tu se stvari prehitro dogajajo, ker se popravljajo, dopisujejo, in preden bi se to pošiljalo gor, dol ... Tukaj ti novinar v redakciji zatuli: »Kar sem popravil, sem pobarval z rumeno, preglej tisto še enkrat, dopisal sem, podatki so drugi ...«

Nujnost medsebojnega komuniciranja in usklajevanja med lektorji ter novinarji je najizrazitejša na 24ur.com, kjer lektorji popravljajo že objavljena besedila, kar pomeni, da morajo novinarji za stopnjo jezikovne pravilnosti, primerno za objavo, poskrbeti že med nastajanjem besedila, obenem pa je dobro, da ga lektor pregleda čim prej po objavi, zato je najučinkoviteje, da novinar lektorja na svoje besedilo opozori že nekaj minut pred objavo. Poleg tega novinarji na 24ur.com svoja besedila čez dan večkrat preoblikujejo; intervjuvani lektorici ocenjujeta, da je delo čez dan, ko sta v uredništvu, lažje, ker jima novinarji natančno povedo, kaj v besedilu so spremenili, in jima ni treba – tako kot zvečer, ko delata od doma – vedno znova brati celotnih besedil. Tudi raba računalniškega programa za oblikovanje in objavljanje vsebin je učinkovitejša, če sta lektor in novinar v stalnem stiku, saj sistem poseganje v besedilo dopušča samo enemu uporabniku naenkrat.

Razumevanje lastnega dela in dela lektorjev/novinarjev

Najbolj opazna je naslednja ugotovitev: vsi intervjuvani novinarji so v svojih odgovorih izrazili razumevanje novinarskega besedila kot celote, deljive na vsebino in formo, pri čemer so, kot menijo, sami odgovorni predvsem za vsebino – kakovostne in resnične informacije, odgovornost za formo pa si delijo z lektorji.

Vloga novinarja je, da prinese fabulo. Se pravi, da poskrbi, da je zgodba najprej resnična. /.../ Da jo umesti v prostor, ki ga bralec razpozna. Seveda je dobro, če lahko napišeš razumljivo, da ni zdaj to nek vesoljski jezik. Za to je odgovoren novinar. Ni toliko odgovoren, po moje, za kristalnost jezika pa neoporečnost. No, za to pa je lektor. In zato je zelo pomembno sodelovanje med njima.

Če sta slovnična in pravopisna pravilnost po mnenju novinarjev del formalne plati njihovih besedil, za katero so vsaj soodgovorni, če že ne povsem pristojni lektorji, pa je drugače pri izboru leksike; tu se ločnica med formo in vsebino zamegli. Zato so novinarji na spreminjanje uporabljenih izrazov – predvsem gre za prevzete besede, ki so jih namerno uporabili zaradi razumljivosti ciljnemu občinstvu – in sploh na vse posege, ki jih označujejo kot stilne, zelo občutljivi. Vsi poudarjajo, da so lektorski posegi v vsebino nedopustni.

Zgodi se, da novinar naredi napako, da recimo slabo napiše stavek, ne prebere za sabo, stavek ni jasen. Potem ga lektor spreminja z namenom, da bi naredil stvar bolj jasno, ampak jo spremeni na narobe. Skratka, spremeni ti vsebino, ki si jo hotel povedati. Takrat pa to ni v redu. Kakor koli vzamemo, smo mi podpisani pod ta tekst.

Lektor je nekdo, ki je profesionalno usposobljen za pregledovanje tekstov, ne tudi za vsebinsko pregledovanje oziroma prirejanje, ampak za pregledovaje v okviru slovnice. /.../ Popravek jasne napake vsekakor toleriram, premik vrstnega reda besed, stavka, če je zato bolj jasno, ga tudi toleriram, kar se pa tujk tiče – jaz jih vedno namenoma uporabim, če ni nujno, tudi jaz raje slovenske besede uporabim – in če mi to zamejnja, ne toleriram. In tudi takoj protestiram.

Slog mora biti moj. On mora popraviti tekst tako, da ne spreminja sloga in pomena.

Tako razumevanje novinarskega dela se odraža tudi v večinsko pritrdenih odgovorih na vprašanje, ali je mogoče biti dober novinar, ne da bi bil dober pisec, in v pojasnilih, kaj pomeni biti dober pisec.

Lahko si briljanten novinar, ampak nisi pa najbolj pismen. To ni nujno povezano eno z drugim.

Dejstvo je, da je vsebina, kar se mi zdi tudi prav, veliko bolj pomembna. Se pravi, če jaz malenkost slabše pišem, pa imam zelo dobre vire informacij, sem seveda veliko bolj koristen za časopis kot nekdo, ki je pravi pesnik, pa ne bo nikjer izvedel ničesar.

Ko rečeš novinarju, da dobro piše, to pomeni, da vsebinsko dobro piše, da ima dober stil, da mu tekst dobro teče, da ima dobre informacije itd. Ko novinarju rečeš, da dobro piše, ne pomislimo takoj na jezik /.../ Pri nas mislim, da je bolj poudarek na vsebini kot čisto na jezikovni pravilnosti. /.../ Naša odgovornost je za vsebino in njihova nekoliko bolj za formo. Lahko, da je napačno to mišljenje. Novinarji seveda tako mislimo, lektorji pa gotovo mislijo drugače. (8)

Čeprav so v nadaljnjem pogovoru svoja skrajna, predvsem pritrdena začetna stališča intervjuvani novinarji relativizirali, je zanimivo, so se s trditvijo, da je mogoče biti dober novinar, ne da bi bil dober pisec, strinjali novinarji Dnevnika, Dela in Slovenskih novic, ne pa tudi novinarji Žurnal24 in 24ur.com. Verjetno je torej, da je dosledno novinarsko ločevanje med vsebinsko in formalno platjo lastnih besedil pravzaprav tudi posledica poklicnega (ne)sobivanja z lektorji ter delitve dela pri nastajanju končnega besedila (prim. točko 2.1).

Če bi morali biti sami, brez lektorjev, bi seveda šli pogledat v jezikovni priročnik. Bi ti pa to vzelo veliko dela, veliko energije, veliko časa in veliko pozornosti. Bojim se, da bi se včasih zgodilo, da bi se več časa ukvarjal s formo kot pa z besedilom. Kar pa po drugi strani spet ni dobro, kajti novinar je tam, da zbira informacije in jih podaja naprej. Mi smo tam zato, da delamo vsebino.

Mnenje, da je vsebina besedila pomembnejša od njegove jezikovne pravilnosti, se seveda odraža tudi v novinarskem razumevanju razmerja med lektorskim in lastnim poklicem. Samo trije novinarji – od tega dva iz uredništev, v katerih je komuniciranje med novinarji in lektorji intenzivnejše – so namreč povedali, da na lektorje gledajo kot na soustvarjalce besedil, za vse druge pa so lektorji predvsem tehnična služba. Pri tem tako prvi kot drugi

poudarjajo, da pri nastajanju časopisa lektorje razumejo kot enakopravne sodelavce, ki pripomorejo k zadovoljstvu bralcev in s tem ugledu medijske hiše, nikakor pa zato lektorski poklic še ni primerljiv z novinarskim, in to ravno zato, ker novinarji h končnemu izdelku prispevajo levji delež – to je vsebino.

Če čisto odkrito povem, /lektorje vidim/ bolj kot tehnično podporo, ker oni v bistvu ne pišejo. Ker je treba iti na novinarsko konferenco, treba se je dogovarjati, treba je imeti plan. Oni imajo plan samo, kdaj so izmene in kdaj so vikendi prosti. Enakopravni so, ker smo zaposleni v istem podjetju in kot zaposleni si seveda enakopraven. Da bi bilo lektorsko delo enako novinarskemu, to pa mislim, da ne.

Definitivno kot avtor si ti tisti, ki je naredil članek, zdaj pač tiste vejice ... bo pač šel nekdo pogledat. /.../ Ker tisto, kar kot novinar vložiš v to, da napišeš 2500 znakov, je fizično in psihično precej več, kot pa da pregledajo potem tisti tekst.

Novinarji torej lektoriranja večinoma ne dojemajo kot procesa, ki v fazi upovedovanja dopolnjuje novinarskega, ampak kot eno od tehničnih storitev pri pripravi besedila na objavo, ki nastopi potem, ko je novinarski ustvarjalni proces že zaključen (gl. tudi točko 2.3).⁹

Da so lektorji po mnenju novinarjev vse prej kot soavtorji novinarskih besedil, so najbolj izrecno pokazali odgovori na vprašanje, kako bi sprejeli odločitev, da se pod besedila poleg novinarja začne podpisovati tudi lektorja, ki je besedilo jezikovno pregledal. Večini novinarjev namreč ta uredniška poteza ne bi bila pogodu, ocenjujejo jo kot nepotrebno, ker »ne vem, zakaj bi bralec potreboval to informacijo«, če pa bi jo že sprejeli, bi moralo iz podpisa biti »jasno razvidno, kdo je avtor«. Kritik lektoriranja Lenarčič (4. 3. 2009: 22) ugotavlja, da se lektorji ne zavedajo dovolj, da »gre pri spreminjanju besedila, ne glede na število in 'težo' sprememb, za poseganje v avtorsko delo« – odgovori naših intervjuvanih pa kažejo, da pravzaprav tudi novinarji lektorskih popravkov v svojih besedilih, če ostajajo na pravopisni in slovnični ravni, ne dojemajo tako. Nasprotno, odgovori na vprašanja, kaj lektorji počnejo z njihovimi besedili, kaj pričakujejo od lektorjev in zakaj

---

⁹ Drugi razlog, da imajo lektorji predvsem status tehnične službe (vendar ta razlog že presega vsebinski okvir tega prispevka), je, da so zaposlitvene razmere lektorjev pogosto slabše in so lektorji – na kar so na Žurnalu24, predvsem pa na Dnevniku opozorili tudi novinarji – preobremenjeni ter premalo finančno stimulirani, da bi kakovostno opravljali svoje delo. Zgovoren je tudi podatek (čeprav v našem vzorcu naključen), da je bila povprečna starost intervjuvanih novinarjev 29,2 leti, od devetih jih je bilo sedem redno zaposlenih, dva pa pogodbeno; povprečna starost intervjuvanih lektorjev je bila 32,6 let, razmerje med redno in pogodbeno zaposlenimi pa je bilo ravno obratno kot pri novinarjih.

sploh potrebujejo lektorje, so pokazali, da se zdijo novinarjem lektorski pravopisni in slovnični posegi povsem neproblematični, pravzaprav jih od lektorjev celo pričakujejo, saj na to plat svojih besedil sami niso pretirano pozorni. Argumentacije intervjuvanih novinarjev, zakaj, kljub temu da so rojeni govorniki slovenščine in poklicni pisci, potrebujejo lektorje, je mogoče strniti v tri točke:

1. Možnost, da lektorjem prepustijo skrb za jezikovno pravilnost besedil, je nujna zaradi časovne stiske, v kateri nastajajo novinarska besedila (če bi morali sami paziti tudi na formo, bi bilo nastajanje besedil precej bolj dolgo).
2. Pisci pač lastnih napak ne vidijo, zato je za zagotavljanje kakovosti novinarskih izdelkov nujno, da pred objavo čim več ljudi (tudi uredniki, redaktorji in korektorji) pregleda različne ravni besedila.
3. Novinarji niso študirali slovenščine in torej ne morejo poznati vseh pravil, ki jih je treba poznati za tvorjenje besedila, ki bo po svoji jezikovni kakovosti primerno za objavo v množičnem mediju.¹⁰

Na drugi strani tudi lektorji sprejemajo zgoraj nakazano delitev dela, saj svojo vlogo razumejo predvsem kot izboljševanje besedil na korekturni, pravopisni, slovnični in besedni ravni, pri vsebinskih in stilnih spremembah pa so zelo previdni in se, če jim to dopuščajo okoliščine, predstavljene v točki 2.1, posvetujejo z avtorji. Ravno občutek odgovornosti do avtorja in njegovega dela je najverjetneje vzrok, da si po podatkih raziskave lektorji nasploh bolj prizadevajo za sodelovanje z novinarji kot obratno¹¹ (gl. tudi točko 2.3). Posvetovanje zato lektorji opuščajo pri nekaterih znanih slabših piscih, za katere se je izkazalo, da jim tovrstno sodelovanje ni v interesu oziroma celo pripelje do konfliktov. Lektorji poročajo, da si več poseganja v besedila dovolijo tam, kjer so prepričani, da dovolj poznajo upovedeno tematsko področje, stilnih popravkov, ki bi jih napravili »po občutku«, se raje izogibajo, sicer pa priznavajo, da sta globina in obseg posega v besedilo zlasti na ravni »da se lepše bere«, »da je besedilo tekoče« vedno deloma subjektivna. Lektorji več posegajo v besedila novinarjev, ki jih poznajo kot slabše pisce, zavedajo se tudi zvrstne členjenosti poročevalstva, ki pa jo pretežno spoznajo šele s prakso in s pomočjo nasvetov starejših lektorjev. Vsi imajo izkušnje z – redkimi, kot ocenjujejo – avtorji, katerih besedil skoraj ni treba popravljati ali so v njih popravki le korekturni, in avtorji, ki so »zelo šlampasti« in kjer »besedilo pišeš praktično na novo«, največ avtorjev pa je

¹⁰ *Izmed drugih zgolj navrženih je to gotovo tema, ki bi zahtevala samostojen prispevek, v katerem bi lektoriranje vpeli vsaj v družbeni kontekst našega izobraževalnega sistema in odnosa do jezika, ki med drugim vključuje mnenje – slišano tudi pri intervjuvanih novinarjih in lektorjih – da je slovenščina »težek jezik«.*

¹¹ *Novinarji namreč zaradi položaja v produkcijski verigi, v kateri njihovo delo predhaja lektorsko, in višjega statusa v hierarhičnih uredniških odnosih formalno do lektorjev nimajo nobenih obveznosti.*

tistih vmes. Odgovori intervjuvanih lektorjev potrjujejo podatke ankete, med lektorji različnih zvrsti izvedene leta 2000, da so po mnenju lektorjev popravki nujni pri večini ali kar vseh besedilih. Na to kažejo odgovori, da praktično brez posegov pustijo samo od pet do deset odstotkov pregledanih besedil ter skorajda soglasno prepričanje vseh intervjuvanih lektorjev, da bi bila jezikovna podoba slovenskih medijev, če bi jih naenkrat nehali lektorirati, zelo klavrna, »z eno besedo katastrofa«, »mislim, da bi nas bralci nehali kupovati«. ¹² Pri delu z besedili avtorjev, ki veljajo za dobre pisce in navadno pišejo več mnenjskih, stilno izrazitejših besedil, se kaže dvojni pristop: del lektorjev poroča, da v besedilih takih avtorjev včasih puščajo tudi prvine, ki bi jih sicer popravili, ker sodijo, da se je avtor namerno odločil za določeno rabo, ki je del njegovega avtorskega stila; tri lektorice pa poročajo, da si v besedilih boljših avtorjev dovoljujejo več posegov, ker gre za pisce, ki jim tudi jezikovna odličnost njihovih besedil dosti pomeni in lekturo sprejemajo z zanimanjem ter hvaležnostjo.

Štirikrat se je v lektorskih odgovorih na vprašanje, zakaj imamo v našem prostoru lektorski poklic, medtem ko marsikje v tujini zadošča zgolj urednik, »novinar oziroma vsak pišoči /pa/ mora znati svoj jezik toliko, da v njem napiše članek in ga lahko objavi brez večjih posegov«, pojavila tudi utemeljitev, ki smo jo že omenili: da je slovenski knjižni jezik zahteven, »težek«, »zapleten za pisanje«, zopet pa ni manjkalo mnenje, da je lektoriranje nehvaležen poklic, da se vedno najdejo avtorji ali bralci, ki jih opozarjajo na napake, ki so jih prezrli, ne vedo pa, koliko stvari so ob tem še popravili, in da bi se mnogi novinarji bolj potrudili ter npr. pravilno napisali vsaj začetnice, če bi lektorja ne imeli. Obstajajo pa tudi novinarji, ki »so zelo hvaležni, da /njihovo besedilo/ spraviš v eno tako normalno obliko«.

Medsebojno sodelovanje

Obravnani elementi (struktura delovnega okolja, organizacija dela in komuniciranja ter razumevanje (lastnega) dela lektorja/novinarja) se vsi vzročno-posledično odražajo tudi v medsebojnem sodelovanju novinarjev in lektorjev. Tako se je izkazalo, da novinarji v uredništvih, v katerih so od lektorjev ločeni prostorsko, hkrati pa zaradi neskladnosti v delovnem času tudi časovno, z lektorji med nastajanjem besedila skoraj ne sodelujejo, saj večino jezikovnih vprašanj rešijo že z novinarskimi kolegi ali z uredniki in redaktorji oziroma se z njimi ne obremenjujejo, ker računajo na to, da bo morebitne nepravilnosti opazil in popravil lektor.

---

¹² Zanimivo pa je tudi, da je samo en lektor odgovor na vprašanje, zakaj je novinarska besedila treba lektorirati, zastavil tako, da je poudaril, da lektura ni sama po sebi nujna, temveč se opravlja na željo avtorja.

Bolj ali manj že kar rešimo znotraj uredništva. Pač, tam nas deset sedi in bomo že našli rešitev. Bi moral biti že res ne vem kakšen primer, da bi se lektorja poklicalo. Se zgodi vsake toliko, ampak so strašno redki ti primeri.

/V/časih zablokiraš v trenutku in se ne moreš spomniti. In potem prvo, kar narediš, je, da vprašaš ostale novinarje v redakciji: »Ej, kako se že to napiše?« Če pa nobeden ne ve, potem pa ali pokličem lektorja, to je skrajni primer, ali pa včasih tudi kar napišem in si mislim, da bodo že popravili. Tako. Pol-pol. Včasih pokličem, včasih pa kar napišem to, kar si mislim, da je prav.

Tako da jaz potem kar pustim. Saj je pravilo, da se lahko tudi pusti, ne. Malo grdo se vidi, vem, ampak jaz kar pustim, napišem NUK, potem naj pa ona sklanja, če ji paše.

Reševanje jezikovnih vprašanj že med novinarji in zanašanje na lektorje seveda ni omejeno zgolj na uredništva, v katerih so novinarji in lektorji prostorsko ločeni, so pa v teh uredništvih štirje od petih intervjuvanih novinarjev sodelovanje med novinarjem in lektorjem, še preden je besedilo dokončno napisano, izrecno označili za nepotrebno ali celo nesmiselno.

Zdaj, da bi lektor že med nastajanjem teksta sodeloval, je nesmiselno, ker tisti tekst se bo, dokler ni res zadnja pikica končana, spreminjal skozi in skozi. In potem bi se lahko zgodilo, da bi tam nekaj spraševal in si pisal, na koncu bi pa tisti stavek tako čisto drugače izpadel. In bi lektor zapravljaj čas in nobene koristi od tistega ne bi bilo.

/Č/ez dan pač pripravljamo gradivo za članek in napišemo članek. Šele takrat pridejo lektorji v poštev. Oni /.../ tudi službo začnejo v popoldanskem terminu zaradi tega, ker dopoldne nimajo kaj delati, lahko samo v zrak gledajo. /.../ Mislim, možnost seveda imamo, da bi lektorja poklicali, ampak jaz tega do zdaj ... Recimo, jaz sem zdaj štiri leta v tem poslu, pa nisem tega niti enkrat še izkoristil.

Sodelovanje z lektorjem je torej omejeno na čas po oddaji besedila, otežuje pa ga dejstvo, da je lektor v organizaciji dela teh uredništev umeščen povsem na konec procesa priprave besedila za objavo. Če bi torej novinar želel videti lektorirano besedilo in bi se z lektorjem rad pogovoril o popravkih, bi moral v uredništvu ostati do poznega večera, česar pa mnogi niso pripravljani storiti. Mnenja, ali je dejstvo, da so lektorji pogosto zadnji bralci besedil pred objavo, problematično, so med novinarji in lektorji deljena. Nekateri menijo, da je »to

najslabše, kar se lahko zgodi z besedilom« in da »si resen časnik tega, da zadnji bralec ni avtor, ne bi smel privoščiti«. Drugim se to ne zdi problematično, ker jih, kot smo že nakazali, lektorski popravki, če le ne spreminjajo vsebine, ne vznemirjajo. Dovolj jim je že, da se v uredniškem računalniškem sistemu beležijo vsi posegi v besedilo, tako da jih lahko, če želijo, spremljajo v vseh fazah priprave na tisk. Tretji opozarjajo, da »tisti, ki jim je pomembno, kaj dajo od sebe, bodo šli še enkrat za lektorjem gledat in se bodo z njim tudi posvetovali o določenih zadevah /.../, tisti, ki pa ne gredo, pa zaupajo oziroma sprejmejo neko odgovornost za to«. Drugi dejavnik, ki otežuje sodelovanje z lektorjem v času lekture, je, da v komuniciranju med lektorjem, ki je v dvomih, ali in kako naj napravi popravek, in avtorjem v teh uredništvih pogosto posreduje urednik oziroma informacija o popravku sploh ne pride do novinarja.

Dva lektorja sta poudarila, da lektoriranje razumeta kot učni proces in novinarje kličeta tudi zato, da jih opozorita na napake: »pokličem, ker se mi zdi dobro, da ima tudi novinar 'feedback', kaj mora on paziti, ne samo, da jaz vedno znova pazim na njegove napake«, »pokličeš zato, da ga opomniš, ker je nekaj pozabil, ker če tega ne narediš, delaš delo novinarja«. Še en način sodelovanja pa so primeri, ko novinarji naslednji dan, ko je besedilo že objavljeno, lektorja prosijo za pojasnila popravkov v svojem besedilu. Lektorji poročajo, da je tovrstno sodelovanje značilno za redke do sebe in drugih zelo zahtevne pisce, ki so tudi sicer jezikovno tako kakovostni, da skoraj nimajo dela z njimi. Daleč najpogostejši vzrok za pojasnila popravkov na dan objave pa je novinarjevo nezadovoljstvo s popravkom. Vendar tako lektorji kot novinarji v prostorsko in časovno ločenih uredništvih ocenjujejo, da je pritožb zaradi popravkov glede na nizko raven komuniciranja ter veliko količino napisanih in lektoriranih besedil zelo malo. Zelo verjetno je, da k temu pripomore tudi dejstvo, da novinarji svojih objavljenih besedil ne berejo, če pa jih že berejo, so, kot poročajo, pozorni predvsem na uredniške spremembe, kar je spet mogoče povezati z dejstvom, da se počutijo odgovorne predvsem za vsebino svojih besedil, vsebinske posege pa praviloma naredijo uredniki.

Precej drugače je v uredništvih, v katerih – kot smo že nakazali – novinarje in lektorje k medsebojnemu sodelovanju spodbuja organizacija delovnega procesa, ki je naravnana k čim večji učinkovitosti v časovni stiski. Za ta uredništva je značilno, da novinarji z lektorji sodelujejo že med nastajanjem besedil, lektorji pa novinarje intenzivno vključujejo v proces lektoriranja, se o popravkih z njimi dogovarjajo in jih sproti argumentirajo.

Če so novinarji tam, jih pokličem k sebi, pa mi potem takoj razložijo, če so kakšne takšne stvari, ki mi niso jasne. Tu /.../ pa v bistvu še naslove dosti skupaj pišemo. Ker oni imajo take malo bolj udarne in potem vedno gledajo lektorja: »A to bi šlo čez?« In potem kaj skupaj poskusimo.

Kar pa se člankov tiče, se zdi, da so se že navadili, da se stalno oglašam, da imam kakšno idejo in mi vedno pustijo, da naredim po svoje, razen pri kakšni borzi, politiki, gospodarstvu. Tam pa vedno pridejo in najdemo skupno rešitev, zato da niti ne popravljam tako, kot se meni utrne, da bi bilo boljše. /.../ Po navadi je tako, da novinar sam vidi, če nekaj ni dobro. Članek objavi, toliko, da je objavljen, in potem pride do mene in predlaga, da najdeva boljšo rešitev. Vedno, ko je treba prestavljati besede, ko je treba kaj prestrukturirati, takrat jih vedno pokličem.

Načeloma pri vsakem petem, šestem članku pokličеш avtorja in ga povprašáš. /.../ Preden začne novinar pisati, pride vprašat. Ali pa, načeloma se prej delajo tabele, preglednice, grafi in take stvari in mogoče se že tam kaj pojavi. /.../ In potem se pač dogovorimo, preden se karkoli začne. Ali pa, kadar imamo kakšne nadnaslove ali pa kaj podobnega – ali so »krizolomci« ali »lomilci krize«, recimo, to je bilo aktualno prejšnji teden. Smo se, preden smo postavili prvo številko, začeli pogovarjati.

Posledica tesnejše povezanosti nastajanja besedila in lektoriranja je, da so primeri pojasnjevanja popravkov na dan objave v teh uredništvih še redkejši,¹³ lektoriranje pa je tako za novinarje kot za lektorje učinkovitejše tudi kot obojesmerni učni proces.

So taki, ki se z leti zelo veliko naučijo. Imamo recimo par novinarjev, ki te lovijo dobesečno na »cake«. »Zakaj pa tukaj je vejica, tam je pa ni bilo?«

Tudi to se kaže, da imajo novinarji določeno znanje ravno iz te komunikacije /z lektorjem/ in sami pazijo, kaj napišejo, berejo za sabo in se zanimajo za stvari. Kakšne stvari me kar presenetijo. Naprimer; vprašajo, zakaj sklanjamo kratice samo po moški sklanjatvi. Zdaj že vejo, da pomišljaje uporabljamo za alineje. Da ti dajo vedeti, da se učijo.

Novinarje sprašujem, kako in kaj, na kaj moram biti pozorna. Je ta vzajemna komunikacija, da tudi oni meni to povejo. Da tudi oni meni povejo, kakšen mora biti naslov, pa kako mora izgledati, kaj je politični jezik in na kaj moram biti tam pozorna, pa kje so pomembne tujke in česa jim ne smem popravljati.

Seveda pa delovno okolje, ki omogoča pogosto in enostavno komuniciranje med lektorji in novinarji, ter organizacija dela, ki jih pravzaprav v

¹³ Izvzeto je seveda spletno uredništvo 24ur.com.

sodelovanje sili, samo povečujeta možnosti za sodelovanje, ne zagotavljata pa, da bo do sodelovanja dejansko prišlo, in še manj, da bo to uspešno. Tako kot tudi struktura delovnega okolja in organizacija dela v decentraliziranih tipih uredništev ne onemogočata kakovostnega sodelovanja med lektorji in novinarji, ustvarjata pa razmere, v katerih je to veliko bolj odvisno od pobude in prizadevanja po profesionalnem opravljanju lastnega dela posameznikov. Iz odgovorov intervjuvanih je namreč mogoče razbrati tudi, da je v vseh uredništvih pomemben dejavnik sodelovanja osebna naklonjenost med novinarjem in lektorjem, še bolj pa zaupanje novinarjev v kompetenco lektorjev. Še ena slabost, na katero opozarjajo predvsem lektorji na Delu in Dnevniku, pa je, da z lektorji najmanj sodelujejo ravno mlajši pisci, ki se šele učijo svojega poklica in pri katerih bi prisostvovanje lekturi lastnih besedil ter pogovor z lektorjem o popravkih – po mnenju slednjih – morala biti del poklicnega uvajanja.

Sklep

Lektoriranje, ki je bilo prvotno mišljeno le kot »zasilna in dopolnilna rešitev« (Dular 1986: 62) pri sprotne izboljševanju jezikovne kultiviranosti javnosti namenjenih besedil, je v nekaj desetletjih postalo samoumeven del njihove produkcije, lahko bi rekli tudi samoumeven del sodobne »infrastrukture slovenščine« (Stabej 2009).¹⁴ To potrjujejo odgovori devetih intervjuvanih novinarjev in devetih lektorjev petih slovenskih dnevnikov in enega novinarskega spletnega portala, ki so možnost ukinitve lektoriranja slovenskih medijev vsi označili za nesprejemljivo. Lektorji pretežno z argumentoma, da je večina nelektoriranih novinarskih besedil jezikovno tako slabih, da bi njihova objava močno škodila ugledu medija in morda pivedla celo do tega, da bi ga bralci nehali kupovati, ter da bi bila ukinitve lektoriranja medijskih besedil neodgovorno dejanje tudi zaradi velikega vpliva, ki ga ima jezik medijev na splošno rabo. Novinarji so se na ta argument navezali z navajanjem poklicnih okoliščin, v katerih njihova besedila nastajajo. Časovna stiska, velika količina dnevno napisanih besedil in dejstvo, da lastnih napak pogosto kljub pregledu besedila ne opazimo, nesporno so tehtni razlogi za dodaten jezikovni pregled medijskih besedil, ki ga v slovenskih uredništvih opravljajo lektorji.

Vse torej kaže, da je v danih okoliščinah realnejše kot razmislek o ukinitvi lektorskega sistema vprašanje, kako ga na slovenskih uredništvih izboljšati in približati zaželenemu stanju, v katerem bi bili lektorji zgolj specialisti, ki bi odlično poznali jezik in bi svetovali le pri težjih jezikovnih problemih (in nič

---

¹⁴ Članek je bil v tisk oddan pred izidom zbornika letošnjega simpozija *Obdobja 28*, na katerem je med temami tudi »lektorstvo in jezikovno svetovanje«, zato se je o tu obravnavani temi s sodobnega vidika gotovo mogoče še več poučiti tam.

več kot to, torej ne bi več popravljali zatipkanih napak in drugih malomarnosti) (Verovnik 2005: 138). S tega stališča je problematično pedvsem pojmovanje novinarjev, ki se je pokazalo v naši raziskavi, da so sami odgovorni za vsebino lastnih besedil – kakovostne in resnične informacije – odgovornost za jezikovno plat svojih izdelkov pa večinoma prepuščajo lektorjem. Na jezikovno neznanje novinarjev ni mogoče pristati – možnosti dodatnega tovrstnega izobraževanja so ali pa jih je treba zahtevati. Novinarski arument, da se glede jezikovne ustreznosti svojih besedil zanašajo na lektorje, ker sami niso študirali slovenščine, je zato še toliko bolj nesprejemljiv pri diplomantih novinarstva na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani, ki jim študij ponuja specialna jezikovna znanja, povezana s tvorjenjem novinarskih besedil. Vprašljivo je tudi opaženo prepričanje, da sta nekomunikacija ter nesodelovanje med lektorji in novinarji lahko odraz dobro delujočega lektorskega sistema, kjer sta obe strani dovolj večji svojega dela, da komunikacija sploh ni potrebna, da so cilji lektorskega sistema doseženi, če v časopisu ni jezikovnih napak, odnosi med novinarji in lektorji pa so dobri že, če niso konfliktni, pa čeprav jih skorajda ni. Naša raziskava je namreč pokazala, da na uredništvih, kjer je veliko sprotnega sodelovanja novinarjev in lektorjev, lektoriranje deluje tudi kot medsebojni učni proces – to pomeni nadgrajevanje jezikovnega znanja novinarjev po eni in večjo seznanjenost lektorjev s specifikami novinarskih besedil po drugi strani. V takih uredništvih novinarji lektorje tudi bolj cenijo in jih razumejo kot soustvarjalce pri vsakodnevnem nastajanju tiskanih ali spletnih novinarskih izdelkov. Lektorji na teh uredništvih pa so bolj zadovoljni z lektorskim sistemom medija, kjer delajo, kot njihovi kolegi na uredništvih, kjer je sodelovanje med novinarji in lektorji manjše, in imajo pozitivnejšo poklicno samopodobo. Na uredništvih, kjer med novinarji in lektorji že med nastajanjem besedila ni sodelovanja (približno lahko ocenimo, da je delež nesodelovanja tu še večji kot po podatkih ankete iz leta 2000, gl. uvod), je žal manj možnosti za to, da bi lektoriranje imelo tudi vlogo učnega procesa: precej pogosto se novinarji jezikovnih težav tu ne potrudijo rešiti, ampak jih kar pustijo, ker računajo, da bo pač morebitno napako opazil in popravil lektor.

V raziskavi smo ugotovili, da sodelovanje med novinarji in lektorji zelo olajšuje združeno delovno okolje (prostor, delovni čas, skupni sestanki), zato bi bilo v prihodnje zanimivo preveriti, kako bo selitev novinarske produkcije medijske hiše Delo, d.d., v integrirano uredništvo vplivala na sodelovanja ter koordinacijo med novinarji in lektorji.

Dodamo lahko še to, da se zaupanje novinarjev v kompetenco lektorjev, ki je ključni pogoj za novinarsko pripravljenost na sodelovanje z njimi, dosega s stalno ekipo, ne pa z lektorji študenti ali honorarnimi sodelavci, ki se pogosto menjavajo.

Naj sklenemo: novinarski in lektorski poklic sta na uredištvih, kjer smo opravljali intervjuje, medsebojno odvisna. Kadar enim in drugim okoliščine omogočajo (še lažje je, če jih k temu spodbujajo), je mogoče, da svoje delo prek rednega ter konstruktivnega komuniciranja novinarji in lektorji povežejo v slog, v kateri so oboji močnejši, je pa zaenkrat to še bolj izjema kot pravilo – vsekakor pa izjema, h kateri je vredno težiti.

Zahvala

Vsem v intervjujih sodelujočim novinarjem in lektorjem ter urednikom, ki so nama pomagali pri pridobitvi stikov, se najlepše zahvaljujema za sodelovanje.

LITERATURA

- Dular, Janez (1986): Lektoriranje in jezikovna kultura. A. Vidovič Muha (ur.): XXII. seminar slovenskega jezika, literature in kulture: Zbornik predavanj. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike in književnosti. 61–72.
- Esser, Frank (1998): Editorial Structures and Work Principles in British and German Newsrooms. *European Journal of Communication* 13/3. 375–405.
- Korošec, Tomo, Dular, Janez (1995): *Slovenski jezik* 4. Maribor: Obzorja.
- Lektor/lektorica: Identifikacija poklica* (2009). Dostopno prek: <http://www.ess.gov.si/slo/ncips/opisipoklicev/LEKTOR.pdf> (15. 10. 2009).
- Lenarčič, Simon (4. 3. 2009): *Kdo bo ustavil in popravil lektorski aparat?* Delo 52. 22.
- Logar, Nataša, Verovnik, Tina (2001): Normativnost slovenskih jezikovnih priročnikov v lektorjevih rokah. *Slavistična revija* 49/4. 359–374.
- Majdič, Viktor (1987/88): Proti lektorskim pretiravanjem. *Jezik in slovastvo* XXXIII/7–8. 193–200.
- Mesec, Blaž (1998): *Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
- Podbevšek, Katja (1997/98): Lektoriranje govornega (gledališkega) besedila. *Jezik in slovastvo* XLIII/3. 79–87.
- Stabej, Marko (2009): *Infrastruktura slovenščine in slovenistike: Vabilo na simpozij Obdobja 28*. Dostopno prek: http://www.centerslo.net/files/file/simpozij/simp28/Obdobja%2028_vabilo.pdf (20. 9. 2009).
- Standardna klasifikacija poklicev* (2009). Dostopno prek: <http://www.stat.si/klasje/tabela.aspx?cvn=1182> (15. 10. 2009).
- Verovnik, Tina (2005): *Jezikovni obronki*. Ljubljana: GV založba.
- Vobič, Igor (2009a): Newsroom Convergence in Slovenia: Newswork Environments of the Media Organizations Delo and Žurnal media. *Medijska istraživanja* 15/1. 5–22.
- Vobič, Igor (2009b): Konvergenca v novinarstvu: integracija uredništev v časopisnih hišah Delo in Žurnal. *Medijska preža* 34/35. 53–55.
- Zakon o medijih* (2006). Ur. l. RS, št. 100.

Viri

- Intervju z lektorico Dela, 19. avgust 2009.
Intervju z novinarjem Dela, 21. avgust 2009.
Intervju z novinarko Dnevnika, 26. avgust 2009.
Intervju z novinarko Dnevnika, 27. avgust, 2009.
Intervju z lektorico Dnevnika, 27. avgust 2009.
Intervju z lektorico 24ur.com, 28. avgust 2009.
Intervju z novinarjem Dnevnika, 31. avgust 2009.
Intervju z lektorico 24ur.com, 1. september 2009.
Intervju z novinarko Dela, 2. september 2009.
Intervju z lektorjem Dnevnika, 2. september 2009.
Intervju z novinarjem 24ur.com, 3. september 2009.
Intervju z novinarko 24ur.com, 3. september 2009.
Intervju z vodjo lektorjev Financ, 4. september 2009.
Intervju z lektorico Slovenskih novic, 7. september 2009.
Intervju z lektorico Dela, 7. september 2009.
Intervju z novinarjem Žurnala24, 17. september 2009.
Intervju z novinarjem Slovenskih novic, 19. september 2009.
Intervju z vodjo lektorjev Žurnala24, 25. september 2009.